

Papiae Elementarium

Littera A

(recensuit V. de Angelis)

I (A. AEQUUS), Milano, Cisalpino-Goliardica, 1977, LII + 100 pàgines. Testi e Documenti per studio dell'Antichità L VIII-I.

L'edició que és objecte de recensió a la nostra revista és un dels primers i per això més importants passos en el camí de la recuperació d'una parcel·la de la cultura medieval que més ha sofert el menyspreu dels filòlegs. Treballs com el que ens ocupa i, cal dir-ho per endavant, bé que perfectibles tenen i tindran en el futur un lloc de privilegi semblant als escassos i benemèrits que els precediren. L'elogi que no és gens habitual a l'encapçalament d'una ressenya, té ací tanmateix una justificació pel que representa una tasca com la que es proposa V. de Angelis que haurà de tenir ressò immediat en les recerques de tots aquells que es preocupen de recuperar aquest passat tant proper i ensems tan allunyat de la nostra cultura actual.

La introducció ens planteja la complexa sèrie de problemes que presenta tant l'obra i les seves fonts com la personalitat de l'autor, Papias. La datació sembla clar que

s'ha de situar, d'acord amb el que argumenta l'autora, en el pas de la primera a la segona meitat del segle XI, entorn del 1050, distingint clarament el seu inici anterior possiblement àdhuc un decenni a la publicació.

Molt interessant, i poc habitual de passada, és l'estudi de la fortuna posterior de l'obra de Papias que constituirà un marc de gran valor per a la investigació del que en podríem dir "fortunes més localitzades", camí que encara resta obert i inexplorat. Segueix a tot això una bibliografia dels estudis sobre Papias que s'ha de completar, però, amb les notes del text i la resta de la introducció.

L'anàlisi de la tradició manuscrita ocupa la segona part dels preliminars de l'edició i parteix de constatar l'existència de *codices paene innumerabiles*, i conseqüentment de la limitació de les seves col·lacions a vint-i-cinc manuscrits triats del catàleg que dona Goetz seguint un criteri d'antiguitat. Una descripció sintètica però excel·lent acompanya llur enumeració. Limita també la seva utilització d'edicions impreses a les de Milà 1476 i Venècia 1496, *princeps* i darrera respectivament publicades a cura de Bonino Mombricio. Molt útil és l'anàlisi i descripció de cinc altres còdexs no utilitzats per a l'aparat en funció de tractar-se d'atribucions errònies o d'ésser abreuaments de Papias, com és el cas del *Trecensis* 539 (1) del *Matritensis* 7814 (2), que ens mostren l'interès de l'estudi del *Papiae contractus*.

Abans de passar als resultats del treball crític textual de V. de Angelis, hem de fer tanmateix una

observació sobre un element que hauria enriquit molt la seva introducció encara que no s'ens escapa l'arduitat de la tasca: es tracta de l'intent d'establir una primera llista provisional (el més completa possible) dels manuscrits coneguts, omplint les llacunes evidents del catàleg de Goetz amb la informació que pot proporcionar la resta de la bibliografia i amb la inèdita que segurament posseeix l'autora. Ja hem indicat les nostres reserves i cal acceptar d'antuvi els escrúpols científics de V. de Angelis per a emprendre un treball sumari però d'utilitat innegable, que potser té intenció d'oferir-nos en un futur proper, i així ho desitgem.

Cal destacar el rigor de l'anàlisi de les relacions entre els testimonis i la contenció prudent d'una generalització excessiva de la seva anàlisi limitat a la lletra A, i que representen una lliçó de filologia medieval. La identificació de dues tradicions, α i β , i la hipòtesi de la presència d'un text genuí a β que α modificà, semblen fets adquirits per més que la prudència, modèstia i cura de l'autora la portin a matisar sempre amb les ombres del dubte en funció de les contaminacions que s'evidencien a totes les etapes de la tradició que deriva dels dos subarquetips i que es reflecteix àdhuc en llur pròpia reconstrucció.

La fixació explícita dels criteris d'edició és un punt força important i sovint deixat de banda pels editors. En el cas de V. de Angelis això es produeix en forma model·lica i l'explicació és detinguda i exacta de manera que podem comprendre sense cap esforç els dos aparats que acompanyen el seu text, el primer de *fontes i testimonia*, i el segon de variants. De

l'edició i de les seves característiques i excel·lències no cal dir res més que cal esperar la ràpida aparició de la resta dels lemes de la lletra A i que constitueix ja en el seu estat actual una fita en els estudis de la lexicografia llatina medieval.

Marc Mayer